

SABER CATALÀ NO ÉS GARANTIA DE NORMALITAT

Joan Melià

El comportament lingüístic dels individus té un cert paral·lisme amb l'adaptació dels éssers vius al medi. De la mateixa manera que aquests, per sobreviure, s'hi adapten, les persones s'acomoden a l'entorn lingüístic si estan capacitades per fer-ho. Aquesta voluntat d'adaptació explica els canvis de registre o de llengua que fan moltes de vegades els individus, fins i tot sense necessitat que hi intervenguin elements que objectivament obliguin al canvi.

Aquestes variacions en l'ús es produeixen, entre altres raons, perquè la majoria de persones procura, si n'és capaç, no discrepar lingüísticament de l'entorn. Així, una persona que domini el registre jurídic l'usarà, per exemple, en un judici; i una persona que pugui parlar diverses llengües, normalment en triarà una o una altra segons quin sigui l'ús que en facin al seu voltant o els seus interlocutors. Quan no passa així o és perquè no n'està capacitada, aquesta persona, o perquè conscientment pretén objectius que van més enllà de l'intercanvi d'informació (distançar-se de l'interlocutor, crear situacions jocosos, provocar canvis en els hàbits lingüístics, etc.).

Tots sabem que quan es produeixen contactes entre catalanoparlants i castellanoparlants la llengua que sol servir de vehicle de comunicació és el castellà, encara que tots entenguin i puguin parlar el català. En casos com aquest, per tant, la proporció d'individus d'un o altre grup lingüístic que hi hagi en un determinat col·lectiu (una ciutat, un col·legi, una fàbrica, etc.), farà que en conjunt el funcionament lin-

güístic pugui variar considerablement i, en conseqüència, els castellanoparlants considerin que cal integrar-se lingüísticament, si la impressió majoritària és que la societat "funciona" en català, o que els catalanoparlants abandonin l'ús de la seva llengua, si la impressió és que la llengua que domina és el castellà.

És evident que, a més de les relacions interpersonals, en la creació d'aquesta sensació de domini social d'una o altra llengua hi intervenen molts d'altres factors (mitjans de comunicació, publicitat, usos oficials, administratius, comercials, laborals, etc.), però ens centrarem, per exemplificar-ho, en aquest mateix aspecte.

La presència del català a l'escola ha de gaudir d'una discriminació positiva per amortir els efectes contraris que provoca el major pes ambiental del castellà fora de l'escola i els comportaments dels joves entre ells.

Si partim d'una classe amb 30 catalanoparlants i 10 castellanoparlants, en què en les relacions entre ells no hi hagi cap tipus de segregació¹, i en la qual, en interactuar els catalanoparlants amb els castellanoparlants, la llengua de relació sigui el castellà, la proporció de pare-

lles possibles que usaran el català és del 55,8% i la de parelles que usaran el castellà el 44,3%. En aquestes condicions, en una situació en què hi ha 3 catalanoparlants per cada castellanoparlant només hi ha 11 casos d'ús del català per cada 8 de castellà. Però encara la realitat és pitjor, perquè els grups de conversa no es fan només de parelles; si tenim en compte totes les situacions que es poden produir considerant fins a grups de 5 persones, podem observar que, teòricament, només en el 21,7% dels casos s'usa el català i en el 78,3%, el castellà. En aquesta simulació teòrica es mostra com un determinat hàbit lingüístic pot fer que la llengua del grup majoritari sigui, a la pràctica, minoritzada.

En situacions com aquesta és clar que la llengua que apareix com a llengua ambiental és el castellà i, per tant, en lloc de produir-se integració dels castellanoparlants es produirà deserció de catalanoparlants, de tal manera que en poc temps ni el 21,7% de situacions en català podran trobar-se. Observem les proporcions que tenim a les nostres aules i els resultats lingüístics en les relacions entre els alumnes. Això fa que a les aules de Palma (on els fills de pares autòctons representen el 43,3%, els dels immigrants el 28,3% i els dels matrimonis mixtos el 29,6%) la situació lingüística esdevengui tan diferent de la de les aules dels pobles (on aquests mateixos valors són: 73,0%, 16,9% i 10,1%)².

Quan, en lloc de col·lectius reduïts, es tracta de conjunts molt més amplis, la reducció d'ús no sols es produeix en les relacions inter-grup, sinó també en les relacions intra-grup sempre que els que interactuen no es coneixen; encara que en aquests casos les *segregacions* són molt més freqüents. Si a Eivissa la immigració suposa al voltant del 42% de la població, o a Calvià el 56%, és clar que el *medi ambient* lingüístic serà molt diferent, per exemple, del de Menorca on és del 23% o dels pobles de la Part Forana de Mallorca on no arriba al 10%.

Si les normes socials, en lloc de fer que els catalanoparlants passin a usar el castellà amb els al·lòglots, actuassin al revés, en el mateix cas que hem simulat només s'usaria el castellà en el 5,8% de situacions, si tenim en compte sols relacions de parella, o en el 0,04%, en l'altre cas. Es tractaria, en conseqüència, d'un medi que acceleraria notablement la integració lingüística dels immigrants.

A partir d'aquí podria semblar que el camí cap a la normalització s'ha de fonamentar, com

a primera passa, en la fidelitat lingüística dels catalanoparlants, en el *bilingüisme passiu*.

Però, en realitat, la situació és molt més complexa. Les relacions entre els individus no són neutres, sinó que hi ha molts altres factors que hi actuen (nivell de domini d'una i altra llengua pels dos col·lectius, ideologia lingüística, hàbits instituits, altres tipus de presència lingüística, legislació, relació de jerarquia social entre els interlocutors, etc.). En aquest sentit s'expliquen fets com que mentre només el 16,7% dels joves que tenen el castellà com a llengua primera diuen usar el català amb els companys de classe catalanoparlants, en canvi, amb els professors catalanoparlants arriben al 45,3%³. També això explica que el 77,0% del joves que tenen el català com a llengua primera parlin en castellà als seus companys castellanoparlants i que amb els professors siguin el 82,9%. O que el 80,6% dels fills d'immigrants residents als pobles considerin que el català és una llengua útil i només el 64,4% dels de Palma tinguin la mateixa opinió.

Perquè els catalanoparlants donin preferència a l'ús de la seva llengua cal crear-los la seguretat que la dominen més que qualsevol altra.

El camí cap a la normalització ha de passar necessàriament per modificar la distribució de presència ambiental de les dues llengües i això no s'aconseguirà volent incidir exclusivament en el comportament habitual dels individus. Caldrà, per a aconseguir-ho, que des del poder polític s'actui sobre tots els altres factors que també fan part de la realitat lingüística, alguns dels quals ja hem esmentat.

L'escola és, a més d'un àmbit determinat d'ús de la llengua, un d'aquests factors i, des de la voluntat política, es pot aconseguir que deixi de ser, com ha estat i és encara ara en la majoria de casos, un motor de despersonalització de la nostra societat. El desavantatge, per al català, que suposa el manteniment en els grups-classe d'hàbits lingüístics heretats, pot ser contrarestat per una planificació adient.

El professor no compta sols com un individu més en el conjunt de la classe, sinó que l'ús lingüístic que fa té efectes multiplicadors, com

també els llibres de text, els materials auxiliars, les campanyes d'institucions adreçades als escolars, etc. La presència del català a l'escola ha de gaudir d'una discriminació positiva per amortir els efectes contraris que provoca el major pes ambiental del castellà fora de l'escola i els comportaments dels joves entre ells. Ha de ser la llengua institucionalment prioritària i ho ha de ser de forma més clara en aquelles zones on l'entorn està més castellanitzat. Partir de models escolars en què les dues llengües tinguin el mateix rang serà mantenir la discriminació a favor del castellà.

No és suficient assegurar que els escolars siguin capaços d'usar el català. Perquè els catalanoparlants donin preferència a l'ús de la seva llengua cal crear-los la seguretat que la dominen més que qualsevol altra. Perquè els castellanoparlants en els contactes amb catalanoparlants canviïn de llengua han de ser conscients d'aquest fet i han de tenir la sensació que dominen tan bé el català com el castellà. I només es podrà començar a avançar en aquest sentit quan les institucions prioritzin la presència del català, com a assignatura i com a llen-

gua vehicular, a l'escola. Aleshores, potser, els hàbits individuals començaran a canviar perquè la voluntat de no discrepar de l'ambient actuarà, a la fi, a favor del català i el que es convertirà en *norma* serà la *normalitat*. Mentrestant les propostes, que com a màxim aspiren a un equilibri oficial de les dues llengües no fan més que mantenir el procés de regressió d'ús de català entre els joves. □

¹ Entendrem per *segregació* el fet que els membres d'un grup (creat a partir de la llengua, el sexe, la classe social, etc.) tendeixin a mantenir més interaccions lingüístiques amb membres del grup que amb la resta. És evident, però, que, o poca o molta, sempre n'hi ha. Vegeu Josep M. Colomer "Discriminació vs. segregació", *Revista de Llengua i Dret*, 17. Barcelona, 1992.

² Són dades referents a ensenyament mitjà, però, pels propòsits que tenim en aquest article, es poden fer extensives a tota l'escola.

³ Són dades d'una enquesta de l'any 1991 relativa als usos lingüístics dels joves de Mallorca estudiants d'ensenyament mitjà.

Pianos Can Garcias

Pere Josep Garcias

C/ Joan Maura, Bisbe, 10 - Palma (Mallorca) Tel. i Fax: 46 20 16

VENDA DE PIANOS VERTICALS I DE COA

Primeres marques europees

BLÜTHNER • BOSENDORFER • C.BECHSTEIN • FEURICH • FÖRSTER
GAVEAU • GROTRIAN-STEINWEG • HOFFMANN • IBACH • KEMBLE
KINGSBURG • OTTO-BACH • PETROF • PFEIFFER • PLEYEL • RAMEAU
RÖNISCH • RÖSLER • SAUTER • SEILER • SCHOLZE
STEINGRAEBER & SÖHNE • WAGNER • WEINBACH • ZIMMERMANN

Especialistes en pianos per a professionals i pianos d'estudi

El millor servei post-venda Més de 70 anys d'experiència

AFINACIONS • REPARACIONS • RESTAURACIONS

LLOGUER DE PIANOS NOUS O RESTAURATS

INSTRUMENTS HISTÒRICS

(CLAVICÈMBALS • FORTEPIANOS • ORGUES LITÚRGICS)

PIANOS ELÈCTRICS • ACCESORIS • TRANSPORTS